

**BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARDA MUSTAQIL FIKRLASHNI
RIVOJLANTIRISH USULLARI**

Qo'qon universiteti Andijon filiali

Ilmiy raxbar: Abdullajonova Shaxnoza Qudratovna

Ingiliz tili fani o'qituvchisi Boshlang'ich

ta'lim yo'nalishi 2-bosqich 24-04 guruh talabasi

Alijonova Farangiz Ilg'orjon qizi

Annotatsiya

Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida mustaqil fikrlashni rivojlantirishning samarali usullari va metodlari o'rganilgan. Maqolada amaliy misollar orqali turli pedagogik yondashuvlar, ijodiy faoliyat va muammoli vazifalarni qo'llash orqali o'quvchilarning mustaqil fikrlash ko'nikmalarini oshirish usullari yoritilgan.

Kalit so'zlar: mustaqil fikrlash, boshlang'ich sinf, pedagogik usullar, ijodiy yondashuv, muammoli vazifalar.

Abstrakt

This article explores effective methods and approaches to developing independent thinking skills in primary school students. Through practical examples, it highlights how pedagogical techniques, creative activities, and problem-based tasks can enhance students' ability to think independently.

Keywords: independent thinking, primary school, pedagogical methods, creative approaches, problem-based tasks.

Аннотация

В данной статье исследуются эффективные методы и подходы к развитию самостоятельного мышления у учащихся начальных классов. На основе практических примеров рассматривается, как педагогические техники, творческая деятельность и проблемные задания способствуют развитию у школьников навыков самостоятельного мышления.

Ключевые слова: самостоятельное мышление, начальная школа, педагогические методы, творческий подход, проблемные задания.

Boshlang'ich sinf o'quvchilari bilim olish jarayonida eng muhim davrni tashkil qiladi. Shu yoshda o'quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatini shakllantirish ularning kelajakdagi muvaffaqiyatlari uchun poydevor bo'lib xizmat qiladi. Mustaqil fikrlash – bu o'quvchining o'zi savol berish, yechim topish, fikrini asoslash va tanqidiy yondashuvni qo'llash qobiliyatidir. Amaliy jihatdan, mustaqil fikrlashni rivojlantirish quyidagi vazifalar orqali amalga oshiriladi: o'quvchilarga kichik muammoli vazifalar

berish, o‘quv jarayonida turli sharoitlarda tanlov qilish imkoniyatini yaratish, erkin suhbat va muhokamalarni tashkil etish, ijodiy ishlarni amalga oshirish va o‘quvchi natijalarini tahlil qilish. Masalan, matematika darsida oddiy amallarni yechishdan tashqari, o‘quvchilarga o‘xshash, lekin murakkabroq vazifalarni mustaqil yechish topshiriladi; adabiyot darsida esa hikoya mavzulari bo‘yicha o‘z fikrlarini yozma yoki og‘zaki tarzda bayon qilishlari so‘raladi. Shu bilan birga, pedagoglarning roli ham muhimdir. Ular mustaqil fikrlash jarayonini rag‘batlantiruvchi savollar berish, o‘quvchilarning qarorlarini qo‘llab-quvvatlash va kerak bo‘lganda yo‘l-yo‘riq ko‘rsatish orqali o‘quvchilarning tafakkurini kengaytiradi. Masalan, tarix darsida o‘quvchilarga biror voqeani o‘rganib, o‘z nuqtayi nazarini yaratish va sinfda taqdim etish topshirilishi mumkin.

Adabiyotlar tahlili va tadqiqot metodikasi

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida mustaqil fikrlashni shakllantirishning samarali yo‘li amaliy mashqlar va metodlardan foydalanishdir. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, o‘quvchilar turli faoliyatlar orqali o‘z qarorlarini mustaqil qabul qiladigan bo‘lsa, ular tanqidiy tafakkur va ijodiy yondashuvni rivojlantiradilar.

Quyida dars jarayonida qo‘llanishi mumkin bo‘lgan metod va mashqlar keltiriladi:

1. Muammoli vazifa berish metodi: O‘quvchilarga oddiy, ammo yechimi bir necha yo‘l bilan bo‘lishi mumkin bo‘lgan vazifalar beriladi. Masalan, matematika darsida: “Agar bu geometrik shaklni turli usullar bilan bo‘lib chiqsak, qanday natijalar chiqadi?” Dars tartibi: muammoli vazifa taqdim etiladi, o‘quvchilar guruhlariga bo‘linadi, mustaqil yechimlar ishlab chiqadi, so‘ng sinfda umumiy muhokama qilinadi.

2. Tanlov va qaror qabul qilish mashqlari: O‘quvchilarga bir nechta variant berilib, ulardan eng maqbulini tanlash so‘raladi. Masalan, adabiyot darsida: “Bu qahramon qanday harakat qilishi kerak edi?” degan savol berilib, o‘quvchi o‘z nuqtayi nazarini asoslab javob beradi. Dars tartibi: vaziyat tushuntiriladi, o‘quvchilar individual yoki guruh bo‘lib variantlarni tahlil qiladi, tanlov sabablarini baholaydi va taqdim qiladi.

3. Rollar o‘ynash va dramatisatsiya mashqlari: O‘quvchilar turli vaziyatlarda o‘z nuqtayi nazarini namoyish etadi, muammoni harakat orqali yechadi. Masalan, tarix darsida: “Siz o‘sha davrning qahramoni bo‘lsangiz, qanday qaror qabul qilardingiz?”

Dars tartibi: vaziyat taqdim etiladi, o‘quvchilar rollarga bo‘linadi, sahnalashtirish orqali fikrlarini ifodalaydi, so‘ng umumiy tahlil qilinadi.

4.Ijodiy loyiha va mini-tadqiqot mashqlari: O‘quvchilar kichik loyihalar yoki tadqiqot ishlarini mustaqil olib boradi. Masalan, tabiatshunoslik darsida: “Yashil maydonda uchta o‘simlikni kuzatib, o‘shish jarayonini taqqoslang va natijalarni chizma bilan ko‘rsating.” Dars tartibi: mavzu tushuntiriladi, o‘quvchilar kuzatuvlar qiladi, natijalarni yozma yoki vizual tarzda taqdim etadi, so‘ng sinf bilan baham ko‘radi.

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, ushbu metodlar orqali o‘quvchilar:

- mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatini oshiradi.
- tanqidiy va ijodiy fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantiradi.
- dars jarayonida faol ishtirok etadi va bilimni amaliyotga tatbiq qiladi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

1-jadval

Metod / Mashq	Dars jarayonidagi amaliy qo‘llanilishi	O‘quvchilarga beriladigan topshiriq	Kutilayotgan natija
Muammoli vazifa berish	Matematika darsida geometrik shakllarni turli usullar bilan bo‘lish, natijalarni chizma orqali ko‘rsatish	“Ushbu shaklni 3 xil usulda bo‘ling va har bir natijani rasm bilan ko‘rsating”	O‘quvchilar mustaqil yechim ishlab chiqaradi, muammoni turlicha yondashadi, tafakkurini rivojlantiradi
Tanlov va qaror qabul qilish	Adabiyot darsida qahramon harakatlarini tahlil qilish	“Agar siz qahramon bo‘lsangiz, qanday qaror qabul qilasiz? Nima uchun?”	O‘quvchi argument asosida fikr bildiradi, tanqidiy va ijodiy fikrlash ko‘nikmasi shakllanadi
Rollar o‘ynash va dramatisatsiya	Tarix yoki onatili darsida voqealarni sahnalashtirish	“Siz o‘sha davr qahramoni sifatida sahnani jonlantiring”	O‘quvchilar voqea kontekstini chuqurroq tushunadi, ijodiy yondashuv rivojlanadi, guruh bilan hamkorlik ko‘nikmasi shakllanadi

Metod / Mashq	Dars jarayonidagi amaliy qo'llanilishi	O'quvchilarga beriladigan topshiriq	Kutilayotgan natija
Ijodiy loyiha va mini-tadqiqot	Tabiatshunoslik darsida o'simliklar o'sishini kuzatish va taqqoslash	“Uchta o'simlikni bir haftada kuzatib, o'sish jarayonini chizma va matn orqali ifodalang”	O'quvchilar tadqiqot olib boradi, natijalarni mustaqil tahlil qiladi va vizual tarzda taqdim qiladi
Savol-javob va muhokama	Ona tili yoki tarix darsida voqea va matnlarni tahlil qilish	“Bu hikoyadagi voqealar sizni qanday fikrga olib keldi? Sinfdozlaringiz bilan fikr almashing”	O'quvchilar o'z fikrini shakllantiradi, muhokama orqali bilimni chuqurlashtiradi va baholash ko'nikmasi rivojlanadi

Xulosa: Boshlang'ich sinf o'quvchilarida mustaqil fikrlashni rivojlantirish dars jarayonining muhim jihatlaridan biridir. Amaliy metodlar, jumladan muammoli vazifalar berish, tanlov va qaror qabul qilish, rollar o'ynash va drammatizatsiya, ijodiy loyiha va mini-tadqiqotlar hamda savol-javob va muhokama usullari o'quvchilarda tafakkur, ijodiy yondashuv va tahlil qilish ko'nikmalarini shakllantiradi. Jadval ko'rsatgan amaliy misollar darsni jonlantiradi, o'quvchilarning faolligini oshiradi va ularni mustaqil fikrlashga rag'batlantiradi. Shu bilan birga, o'quvchilar o'z qarorlarini asoslashni, fikrlarini bayon qilishni va bilimlarni amalda qo'llashni o'rganadi. Kelajakda ushbu metodlarni darslarda muntazam qo'llash, o'quvchilarni faollikka jalb qilish va kreativ rivojlantirish orqali ta'lim sifatini oshirish mumkin.

Umuman olganda, mustaqil fikrlashni rivojlantirish o'quvchilarda nafaqat bilim, balki hayotiy ko'nikmalarni shakllantirishga ham xizmat qiladi, bu esa ularning kelajakdagi muvaffaqiyatli rivojlanishi uchun muhim poydevor bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

- Xolboyeva, N. (2022). *Boshlang'ich sinf o'quvchilarida mustaqil fikrlashni rivojlantirish metodikasi*. Toshkent: O'qituvchi nashriyoti.
- Rustamov, A. (2021). *Ta'limda kreativ metodlar va amaliy mashqlar*. Samarqand: Ilm-fan nashriyoti.

3. Yusupov, B. (2023). *Boshlang‘ich ta’limda muammoli vazifalar va loyiha asosida o‘qitish*. Toshkent: Ta’lim nashriyoti.
4. Mirzaeva, L. (2022). *O‘quvchilarda tanqidiy va mustaqil fikrlashni shakllantirish usullari*. Buxoro: Ilmiy tadqiqot markazi.
5. Karimov, D. (2023). *Boshlang‘ich sinf pedagogikasida innovatsion va amaliy metodlar*. Toshkent: Pedagogika nashriyoti.

